

structure and the content of physics course but also the methodological system of its implementation is grounded. A physics textbook is viewed from the standpoint of sociocultural approach as a source of product-research and educational activities at some stage of the education system and methodological thought. It is highlighted that the physics textbooks as a pedagogical and sociocultural phenomenon goes beyond the traditional positioning as a learning tool. Textbooks-sources were introduced in the theory and methodology of teaching physics, which were not studied and described in the historiography of the outlined problem.

Periods of the history of the national physics textbook were specified. The results of creating textbooks at certain stages were generalized and systematized. It was demonstrated that the traditions of the national physics textbook are of holistic and systemic nature. The attention was paid at the fact that the features of this process have a profound socio-cultural context. The interdependence of intensity and trends of creating textbooks and processes of reforming the national education system was represented. The perspective directions and urgent problems of creating physics textbooks in the modernization of secondary education were determined.

Keywords: sources of the history of national didactics of Physics; historiography of a physics textbook; socio-cultural approach.

УДК 002.8(37.0+087.5):028

ТРАНСФОРМАЦІЇ ПІДРУЧНИКА ЯК СУЧАСНОГО МЕДІА В АСПЕКТІ ФОРМУВАННЯ В УЧНІВ ЧИТАЦЬКИХ УМІНЬ

А. В. Гривко,

*кандидат педагогічних наук,
старший науковий співробітник,*

Інститут педагогіки НАПН України

О. В. Ситник,

кандидат наук із соціальних комунікацій, доцент,

Інститут журналістики КНУ імені Тараса Шевченка

У статті розглянуто науково обґрунтовані положення щодо очікуваних результатів навчання як чинники трансформацій сучасних шкільних підручників в аспекті репрезентації в них можливості розвитку в учнів читацьких умінь, які наразі визначають як ключові навички для здійснення успішної комунікації в сучасному інформаційному просторі.

Висвітлено загальні результати дослідження рівнів сформованості в учнів 5 і 9 класів читацьких умінь. Відповідно до цих результатів і в аспекті завдань формування в учнів читацької грамотності як одного з базових елементів ключових компетентностей запропоновано можливі шляхи удосконалення навчальної книги за напрямками: методика подавання теоретичного матеріалу, добір текстів (як теоретичних, так і текстів завдань), система завдань, композиційно-графічне моделювання, ковергенція.

Ключові слова: підручник; ключові навички; читацькі вміння; читацька грамотність; медіаграмотність; конвергенція; полікодовий текст.

Постановка проблеми. Зміни в сучасному інформаційному середовищі, пов'язані з інтенсивним і динамічним розвитком комп'ютерних та інформаційно-комунікаційних технологій, зумовлюють необхідність неперервного оновлення всіх компонентів провадження освіти – змісту, структури, форм, методів і методики навчання, принципів і критеріїв

оцінювання результатів, а також удосконалення засобів навчання. Зокрема, зростання темпів накопичення та розповсюдження наукових знань, пришвидшення процесів обміну інформацією, розширення меж її доступності й обсягів спричинюють нові вимоги до читацької грамотності як базового елемента навчання і трансформацію підручника як основного його засобу, зокрема видозмінюються його функції, виникає потреба в науково обґрунтованому оновленні й удосконаленні його змісту і композиційно-графічної моделі відповідно до змін, які відбуваються в соціальному інформаційному просторі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Праці, пов'язані з репрезентацією в сучасних підручниках змін, зумовлених упровадженням у навчальний процес положень компетентнісного підходу, а також новими вимогами до результатів шкільного навчання відповідно до викликів сучасності, є відображенням наукових пошуків Т. Засекіної, Я. Кодлюк, О. Савченко, С. Трубачевої та багатьох інших. Читацьку грамотність як одну з базових основ розвитку ключових компетентностей досліджують М. Бріт, С. Голдман, А. Кук, К. Сноу та інші. Необхідно зауважити, що підручник як засіб формування в учнів певної компетентності розглядається науковцями здебільшого в певному предметному полі та в аспекті відображення змісту відповідної галузі шкільної освіти. Актуальними залишаються питання аналізу підручників як різновиду медіа, що є виразником змін у суспільному розвитку та культурі в аспекті реалізації в них сучасних вимог до результатів навчання – сформованих ключових компетентностей, зокрема читацької грамотності як одного з їхніх базових елементів.

Формулювання цілей статті. Метою статті є розгляд науково обґрунтованих положень як чинників трансформації сучасних шкільних підручників в аспекті репрезентації в них можливості розвитку в учнів ключових умінь, зокрема читацьких; висвітлення результатів дослідження рівнів сформованості в учнів читацьких умінь, а також можливих шляхів удосконалення навчальної книги в аспекті завдань формування в учнів читацької грамотності як одного з базових елементів ключових компетентностей.

Виклад основного матеріалу. Необхідність перегляду концепції сучасних підручників зумовлена наступними зовнішніми чинниками. Відповідно до викликів сучасності та вимог до основних компетентностей особистості (як це визначено, наприклад, у [5]), розширюється розуміння поняття традиційної грамотності (письмо й читання). «Зважаючи на те, скільки важливої інформації передається за допомогою зображень і звуків, значення слів “бути грамотним” вимагає вміння читати та комунікувати з широким спектром візуальних та аудіо інструментів, а також із друкованими медіа» [6, с. 68] (до яких сучасні науковці відносять і книги, зокрема підручники [6, с. 49–51]), що розширює вимоги до необхідних для успішної комунікації в сучасному світі умінь та навичок. Так, у Паризькій програмі ЮНЕСКО обґрунтовано, що трансформації інформаційного середовища (спричинені інтенсивним розвитком інформаційних і

комунікаційних технологій) зумовлюють необхідність умінь критичного аналізу отримуваних повідомлень (інформації) різних знакових систем і створення власних медіатекстів [4]. На думку Ф. Рогоу та С. Шейбе, аудиторія учнів в умовах надлишку інформації потребує орієнтира, має бути навчена сприймати й аналізувати різні повідомлення, повинна мати уяву про механізми й наслідки впливу медіа (як способів і засобів, каналів та інструментів подавання, зберігання й передавання інформації). Це пов'язано, насамперед, із тим, що підручник перестає бути єдиним або основним джерелом навчальної інформації, відповідальність за достовірність і надійність якої покладено на авторів. Активне використання Інтернету для пошуку певних відомостей переносить цю відповідальність на користувачів інформаційних ресурсів – учні приймають рішення щодо надійності джерел і достовірності інформації самостійно. Тому вони мають вміти розпізнавати однобічну чи перекручену інформацію, знаходити різницю між загальновідомими фактами і такими, що потребують перевірки, визначати надійність джерела інформації, різницю між головною та другорядною інформацією, недоведені аргументи, логічну несумісність тощо [6, с. 15–16]. У проекті освітньої реформи «Нова школа» та Законі України «Про освіту» (від 5 вересня 2017 р.) перелічено ключові компетентності, які мають формуватися впродовж навчання. Спільними вміннями для всіх цих компетентностей з-поміж інших визначено, наприклад, такі: вміння читати і розуміти прочитане, вміння висловлювати думку усно та письмово, критичне мислення, здатність логічно обґрунтовувати свою позицію тощо [2, с. 14]. Ці вміння корелюють із тими, які визначені ключовими в міжнародних дослідженнях. Так, провідною галуззю міжнародного дослідження PISA-2018 визначено читання (пошук, відбір, тлумачення, інтегрування і оцінювання інформації з різномірних текстових джерел, до яких зараховують як вербальну (словесну) інформацію, так і наочні зображення: діаграми, схеми, карти, таблиці, графіки тощо), оскільки, як зазначено в Рамковому документі, «здатність виявити, знайти доступ, зрозуміти та осмислити будь-які види інформації є невід'ємною, якщо йдеться про здатність людей брати повноцінну участь у житті нашого теперішнього суспільства» [7, с. 4].

Отже, читацька грамотність (сукупність читацьких умінь, до якої зараховують також і вміння оцінити й висловити своє ставлення до прочитаного) у сучасному її розумінні є однією з необхідних життєвих навичок, що лежать в основі низки ключових компетентностей особистості, необхідних для успішної навчальної та подальшої професійної діяльності (комунікативна компетентність, медіаграмотність, інформаційна компетентність, навчально-пізнавальна компетентність тощо), і є базовим елементом більшості ключових галузей, які трансформують школу та освіту.

Для з'ясування стану сформованості (на момент оцінювання) у школярів читацьких умінь, які під час навчання формуються здебільшого в процесі опрацювання теоретичних відомостей і системи завдань шкільних підручників, ми здійснили дослідження, у якому взяли участь учні 5 класів (усього 143 осіб)

та учні 9 класів шкіл із українською та російською мовами навчання (усього 140 осіб).

Завдання для оцінювання читацьких умінь учнів було розроблено відповідно до останніх досягнень у науковій концептуалізації читання й сучасних теорій розвитку й оцінювання читацької грамотності [9; 10; 8]. Використані в дослідженні тести були сконструйовані у вигляді сценаріїв [11], які поєднували сукупність тематично пов'язаних полікодових текстів (основний вербальний текст, а також діаграми, ілюстрації, графіки і схеми з елементами писемного мовлення (підписами)). Рівень складності вербальних текстів, використаних у завданнях, відповідає віковим можливостям учнів, які брали участь у дослідженні (що перевірялось за допомогою електронного ресурсу автоматизованого визначення рівнів складності текстів [3]).

У процесі дослідження учням було запропоновано тестові завдання, спрямовані на визначення рівнів сформованості в них умінь, виокремлених відповідно до сучасних підходів до читання, як ситуативної та цілеспрямованої діяльності [12], [7, с. 4]. Узагальнені результати подано у таблиці 1.

Таблиця 1

**Результати оцінювання рівнів сформованості
в учнів 5 і 9 класів читацької грамотності**

Основні результати тестування за типами завдань	
5 клас	9 клас
1. Пошук потрібної інформації (вміння, пов'язані з необхідністю орієнтуватися у великому обсязі навчальної інформації, теоретичного матеріалу та текстових вправах і задачах із метою пошуку необхідних для виконання поставлених завдань відомостей)	
- відшукувати необхідні відомості, інтегруючи повідомлення тексту, поданого різними засобами фіксування їх (схематичні зображення, числа та вербальна інформація) – 73 % учнів впоралися з завданням	- знаходити в тексті цільову інформацію, виражену декількома словами (фразами або числами) – 58,5 % учнів знайшли в тексті 2/3 необхідних відомостей, визначених завданням, 22 % – знайшли всі необхідні відомості
2. Розуміння тексту	
- визначати буквальне значення тексту – 77 % визначили правильно; - визначати тематичне речення/словосполучення (використовуючи відомості з тексту, аргументувати правильність своїх висновків) – 45 % учнів впоралися; - пояснити суть схематичного зображення, спираючись на подані в	- представити інтегроване уявлення про буквальне значення тексту (із опорою на раніше засвоєні знання) – 54 % дев'ятикласників змогли правильно визначити, про що йдеться в тексті; - висловити просту з'єднувальну інференцію (аргументований висновок), сформовану в процесі

вербальному тексті відомості – 46 % учнів виконали завдання	інтерпретації отримуваних шляхом читання проілюстрованих вербальних повідомлень – лише 13 % учнів виконали завдання в повному обсязі (хоча відповідь на питання завдання містилася у вербальному тексті), 29 % дев'ятикласників не змогли виконати це завдання, інші учні виконали його лише частково
3. Осмислення й оцінювання прочитаного:	
- робити висновки на підґрунті аналізу змісту декількох тематично пов'язаних полікодових текстів – виконали 50 % учнів; - синтезувати повідомлення з декількох полікодових текстів (ілюстрація, вербальне повідомлення, числові дані тощо) для розв'язування поставлених завдань – 46 % учнів успішно виконали завдання	- висловити інференцію на підґрунті визначення складних когерентних зв'язків повідомлень, інтегрованих із сукупності тематично пов'язаних текстів, оцінити й обґрунтувати своє ставлення до представлених у них відомостей – 10 % учнів із завданням не впоралися, 23,6 % – виконали його на низькому рівні, 43,6 % – на середньому, 17,1 % – на достатньому і лише 5,7 % – на високому рівні

Загальні результати дослідження є свідченням наявності як у 5-класників, так і в 9-класників труднощів щодо зіставлення, аналізу й інтерпретації інформації, поданої у вигляді множинного тексту різними способами її фіксування (графічним, текстовим, числовим), а також щодо визначення тематичних речень (словосполучень), які несуть смислове навантаження. Учням легше було знайти інформацію для висновків, якщо це не потребувало додаткових операцій, зокрема синтезу повідомлень із певної сукупності полікодових текстів. Було виявлено труднощі в процесі аналізу схем, діаграм, графіків, які не повторювали інформацію вербального тексту, а були лише тематично з ним пов'язані та мали самостійний характер – за допомогою них було подано додаткові відомості, аналіз яких спрямовано на формулювання правильних висновків відповідно до завдань тестів. Вміння пошуку в тексті визначених у завданні відомостей в учнів сформовані краще, ніж вміння проаналізувати їх, зробити аргументовані висновки й висловити своє ставлення до повідомлень. Такі результати є свідченням поверхневого розуміння учнями текстів під час читання й відображенням таких явищ, як «інформаційний серфінг» (від англ. *surfing* – «катання по поверхні»), «кліпове сприймання» (фрагментарне сприймання інформації).

Якою ж є роль шкільних підручників у формуванні в учнів читацької грамотності в процесі навчальної діяльності? За відомостями дослідницької організації The RAND Corporation, взаємопов'язаними елементами (або

вимірами) читацької грамотності, які водночас є предикторами формування її, є: «читач» (індивідуальні характеристики, зокрема читацький досвід, мотивація, когнітивні уміння), «текст» (складність мови, неоднорідність способів представлення повідомлень, оформлення їх тощо) і «діяльність» (зумовлена метою завдання) [12]. Зважаючи на те, що підручники є основними засобами навчання в сучасній школі, то такі елементи, як «текст» і «діяльність» запрограмовані (спроєктовані) в їхньому змісті, опрацювання якого учнями актуалізує в них когнітивні процеси, відповідні їхньому індивідуальному розвитку (вимір «читач»). З огляду на це, всі елементи змісту та композиційно-графічна модель підручника мають бути підпорядковані умовам комунікативності (для реалізації продуктивної навчальної комунікації у процесі предметно-наукового пізнання), до яких належать: візуальна привабливість, читабельність, зрозумілі навігаційні елементи, оптимальний для певної вікової категорії учнів рівень складності тексту, актуальність його змісту, технологічність, наявність комунікативно спрямованих інтерактивних завдань тощо. У цьому аспекті творці сучасних підручників (автори, видавці), як і інших медій, мають створювати продукт, здатний конкурувати з більш динамічними, інтерактивними джерелами інформації, які візуально є значно привабливішими у зв'язку з можливостями застосування мультимедійних елементів, наданням користувачу зручних інструментів оперування інформацією (пошук, сортування, збереження, оброблення тощо) завдяки можливостям таких технологій, як гіпертекстуальність, персоналізація, геолокація, трансмедіація тощо. У зв'язку з цим однією із продуктивних сучасних тенденцій трансформації підручника, що дає можливість як розширити функціональність навчальної книги, так і осучаснити її, вважаємо конвергентність – процес злиття, інтеграції інформаційних і комунікативних технологій в єдиний інформаційний засіб навчання. В аспекті формування читацьких умінь конвергентність підручника дасть змогу, з одного боку, розширити межі змісту навчальної книги, використовуючи різнобічну та різнокодову інформацію з характеристиками мультимедійності, інтерактивності, застосуванням можливості технологій доповненої реальності, наприклад для демонстрації 3D-моделей, тощо (вимір «текст»), урізноманітнити роботу учнів із полікодовими та множинними текстами (вимір «діяльність» – знайомитися з різними поглядами, досліджувати, порівнювати й зіставляти інформацію та ін.), а з іншого – контролювати, спрямовувати пізнавальну активність учнів у відповідному до навчальних завдань напрямі. Необхідно зауважити, що згадана тенденція прослідковується на українському ринку навчальної літератури в поодиноких спробах авторів і видавців відповідати на технологічні запити споживачів (учнів) шляхом упровадження в підручники завдань, для розв'язання яких необхідним є паралельне використання відеохостингів або інших Інтернет-ресурсів (див., наприклад, підручники О. Авраменка), QR-кодів для онлайн-візуалізації додаткових матеріалів, написання віртуальних диктантів тощо (навчальні посібники видавництва «КМ медіа», «Богдан»), також додаються електронні носії з

аудіовізуальною інформацією для роботи на уроках чи вдома (підручники з іноземної мови) тощо. Використання згаданих технологій дасть можливість мотивувати читацьку діяльність учнів, розвивати вміння, необхідні для набуття учнями читацької та інших критично важливих у сучасному інформаційно перенасиченому суспільстві навичок грамотності.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Нові виклики сучасного інформаційного суспільства зумовлюють необхідність формування в учнів відповідних ключових навичок, з-поміж яких виокремлюємо читацьку грамотність як сукупність умінь, пов'язаних із розумінням різнокодових повідомлень, осмисленням, оцінюванням їх, а також оперуванням полікодовими текстами з метою реалізації певних цілей, набуття необхідних знань і розвитку потенціалу, а також активної участі в житті суспільства. За результатами низки проведених досліджень, визначено, що перелічені вміння в учнів 5 і 9 класів сформовані здебільшого на середньому рівні. Труднощі у процесі тестування в учнів виникали під час виконання завдань, спрямованих на вдумливе читання й аналіз різнокодових множинних текстів і формулювання логічних висновків шляхом перекодування та синтезу відповідних відомостей. Формуванню цих та інших ключових читацьких умінь сприятиме, на нашу думку, удосконалення підручників за напрямками:

- методика подавання теоретичного матеріалу: залучати учнів до самостійних висновків шляхом зіставлення повідомлень у вигляді як вербального тексту, так і схем, діаграм, графіків тощо (відповідно до вікових можливостей учнів);

- добір текстів (як теоретичних, так і текстів завдань): подавати тексти з різних можливих комунікативних ситуацій (категорії яких подано в типології Загальноєвропейських рекомендацій з мовної освіти (CEFR), розроблених Радою Європи (Council of Europe)), тобто не лише освітніх, а й публічних, професійних, які є відображенням певної мети й контексту комунікації та спрямовані на певну аудиторію, а також такі тексти, в яких висловлюються різні погляди, написані в різний час, наприклад для відслідковування динаміки розвитку наукових знань тощо;

- система завдань: для розвитку читацької грамотності учнів необхідно використовувати більше завдань, виконання яких передбачає оперування полікодовими (з різними типами кореляції графічного і вербального способів фіксування інформації [1]) та множинними текстами (тексти різних авторів або написані в різний час, поєднані спільною або дотичною тематикою): зіставлення повідомлень, синтез відомостей із різних текстів (або частин полікодового тексту), перекодування інформації, обґрунтування висновків, висловлення свого ставлення до поданих у тексті відомостей тощо;

- композиційно-графічне моделювання: розумінню завдань за текстом сприяє включення до нього логічних схематичних ілюстрацій, що полегшує сприймання й осмислення повідомлень за умови паралельної (один і той самий зміст) або адитивної (зображення доповнює зміст вербального повідомлення)

кореляції графічного і вербального способів фіксування інформації (що стосується як класів основної, так і старшої школи);

- ковергенція: інтегрування інформаційних і комунікативних технологій у єдиний універсальний засіб навчання розширює функціональні межі підручника як платформи й інструментарію для розвитку читацької грамотності учнів.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо у тому, що використання нових інформаційних комунікативно спрямованих технологій у дизайн- і контент-концептах сучасних підручників, з одного боку, зумовлює необхідність вивчення впливу їх на результати формування в учнів передбачуваних умінь, розроблення методик навчання з використанням таких сучасних засобів і обґрунтування доцільності їх застосування, а з іншого – потребує визначення стратегій переформатування організації роботи авторів і видавців над проектуванням і створенням підручника. Іншим перспективним напрямом подальших досліджень є вивчення зарубіжного досвіду інтеграції до підручників із різних предметів розробок із медіаграмотності (як корелята читацької грамотності), спрямованих на формування в учнів умінь, що забезпечують здатність діставати доступ, аналізувати, оцінювати та продукувати комунікацію в різних формах; дослідження можливості використання такого досвіду в процесі вітчизняного підручникотворення.

Використані джерела

1. Ворошилова М. Б. Креолизованный текст: аспекты изучения / М. Б. Ворошилова // Политическая лингвистика. – Вып. 20. – Екатеринбург, 2006. – С. 180–189.

2. Нова школа. Простір освітніх можливостей: Проект для обговорення [Електронний ресурс] / група упор.: Л. Гриневич, О. Елькін, С. Калашникова та ін.; за заг. ред. М. Грищенка. – К., 2016. – 34 с. // Сайт Міністерства освіти і науки України. – Режим доступу: <http://mon.gov.ua/%D0%9D%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D0%BD%D0%B8%202016/08/21/2016-08-17-3-.pdf>

3. Оценка читабельности текста [Электронный ресурс] / И. Бегтин, НП «Информационная культура». – Режим доступа: <http://ru.readability.io/>

4. Парижская программа или 12 рекомендаций по медиаобразованию (2007) [Электронный ресурс] // Информационная грамотность и медиаобразование. – Режим доступа: http://www.mediagram.ru/netcat_files/106/104/h_7a4b2a575064fb8b0c6e937d12d0c3c6

5. Рекомендація Європейського Парламенту та Ради (ЄС) «Про основні компетенції для навчання протягом усього життя» [Електронний ресурс] / Міжнародний документ від 18 грудня 2006 р. № 2006/962/ЄС. – Режим доступу: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/994_975

6. Шейбе С. Медіаграмотність: підручник для вчителів / С. Шейбе, Ф. Рогоу; перекл. з англ. С. Дьома; за заг. ред. В. Ф. Іванова, О. В. Волошенюк. – К.: Центр Вільної Преси, Академія Української Преси, 2017. – 319 с.

7. PISA 2018. Рамковий документ з грамотності читання [Електронний ресурс] / Український центр оцінювання якості освіти. – Режим доступу: http://pisa.testportal.gov.ua/wp-content/uploads/2016/10/READINGFRAMEWORK_UKR_2016_10_24_10_39_32_129.pdf

8. Inferences during Reading / Editors: Edward J. O'Brien, Anne E. Cook, Robert F. Lorch, Jr. – UK: Cambridge University Press, 2015. – 438 p.

9. Literacy Beyond Text Comprehension: A Theory of Purposeful Reading / M. Anne Britt, Jean-François Rouet, Amanda M. Durik. – NY : Routledge, 2017. – 220 p.
10. Reading – From Words to Multiple Texts / Edited by Anne Britt, Susan Goldman, Jean-François Rouet. – NY : Routledge, 2013. – 226 p.
11. Sabatini J. Broadening the scope of reading comprehension using scenario-based assessments: Preliminary findings and challenges // J. Sabatini, T. O'Reilly, L. Halderman, K. Bruce // International Journal Topics in Cognitive Psychology. – 2014. – No 114. – P. 693–723.
12. Snow C. E. Reading for understanding: toward a research and development program in reading comprehension / Catherine Snow. – Santa Monica, CA : RAND, 2002. – 174 p.

References

1. Voroshilova M. B. Kreolizovannyi tekst: aspekty izucheniia / M. B. Voroshilova // Politicheskaya lingvistika. – Vyp. 20. – Ekaterinburg, 2006. – S. 180–189.
2. Nova shkola. Prostir osvitynikh mozhlyvostei : Proekt dlia obhovorennia [Elektronnyi resurs] / hrupa upor. : L. Hrynevych, O. Elkin, S. Kalashnykova ta in. ; za zah. red. M. Hryshchenka. – K., 2016. – 34 s. // Sait Ministerstva osvity i nauky Ukrainy. – Rezhym dostupu: <http://mon.gov.ua/%D0%9D%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D0%BD%D0%B8%202016/08/21/2016-08-17-3-.pdf>
3. Ocenka chitabelnosti teksta [Elektronnyj resurs] / I. Begtin, NP «Informacionnaia kultura». – Rezhym dostupa: <http://ru.readability.io/>
4. Parizhskaia programma ili 12 rekomendacii po mediaobrazovaniiu (2007) [Elektronnyi resurs] // Informacionnaia gramotnost i mediaobrazovanie. – Rezhym dostupa: http://www.mediagram.ru/netcat_files/106/104/h_7a4b2a575064fb8b0c6e937d12d0c3c6
5. Rekomendatsiia Yevropeiskoho Parlamentu ta Rady (YeS) «Pro osnovni kompetentsii dlia navchannia protiahom usoho zhyttia» [Elektronnyi resurs] / Mizhnarodnyi dokument vid 18 hrudnia 2006 r. N 2006/962/YeS. – Rezhym dostupu: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/994_975
6. Sheibe S. Mediahramotnist : pidruchnyk dlia vchyteliv / S. Sheibe, F. Rohou ; perekl. z anhli. S. Doma ; za zah. red. V. F. Ivanova, O. V. Volosheniuk. – K. : Tsentr Vilnoi Presy, Akademiia Ukrainskoi Presy, 2017. – 319 s.
7. PISA 2018. Ramkovyi dokument z hramotnosti chytannia [Elektronnyi resurs] / Ukrainyskyi tsentr otsiniuvannia yakosti osvity. – Rezhym dostupu: http://pisa.testportal.gov.ua/wp-content/uploads/2016/10/READINGFRAMEWORK_UKR_2016_10_24_10_39_32_129.pdf
8. Inferences during Reading / Editors: Edward J. OBrien, Anne E. Cook, Robert F. Lorch, Jr. – UK : Cambridge Univercity Press, 2015. – 438 p.
9. Literacy Beyond Text Comprehension: A Theory of Purposeful Reading / M. Anne Britt, Jean-François Rouet, Amanda M. Durik. – NY : Routledge, 2017. – 220 p.
10. Reading – From Words to Multiple Texts / Edited by Anne Britt, Susan Goldman, Jean-François Rouet. – NY : Routledge, 2013. – 226 p.
11. Sabatini J. Broadening the scope of reading comprehension using scenario-based assessments: Preliminary findings and challenges // J. Sabatini, T. O'Reilly, L. Halderman, K. Bruce // International Journal Topics in Cognitive Psychology. – 2014. – No 114. – P. 693–723.
12. Snow C. E. Reading for understanding: toward a research and development program in reading comprehension / Catherine Snow. – Santa Monica, CA : RAND, 2002. – 174 p.

Гривко А. В., Сытник А. В.

ТРАНСФОРМАЦИИ УЧЕБНИКА КАК СОВРЕМЕННОГО МЕДИА В АСПЕКТЕ ФОРМИРОВАНИЯ У УЧАЩИХСЯ КЛЮЧЕВЫХ ЧИТАТЕЛЬСКИХ УМЕНИЙ

В статье рассмотрены научно обоснованные положения относительно ожидаемых результатов обучения как факторы трансформаций современных школьных учебников в

аспекте репрезентации в них возможности развития у учащихся ключевых умений, в частности читательских, которые определяют как ключевые навыки для осуществления успешной коммуникации в современном информационном пространстве.

Освещены общие результаты исследования уровней сформированности в учеников 5 и 9 классов читательских умений. Согласно этим результатам и в аспекте задач формирования у учащихся читательской грамотности как одного из базовых элементов ключевых компетентностей, предложены возможные пути совершенствования учебной книги по направлениям: методика подачи теоретического материала, подбор текстов (как теоретических, так и текстов задач), система задач, композиционно-графическое моделирование, конвергенция.

Ключевые слова: учебник; ключевые навыки; читательские умения; читательская грамотность; медиаграмотность; поликодовый текст; конвергентность.

Hryvko A., Sytnyk O.

TRANSFORMATIONS OF SCHOOL TEXTBOOKS AS A KIND OF MODERN MEDIA IN THE ASPECTS OF KEY READING SKILLS FORMATION

The article suggests that the growth of the accumulation pace and dissemination of scientific knowledge, the acceleration of the information exchange processes, the expansion of the limits of its availability and volumes, imply new requirements for readership as a basic element of learning and the transformation of the textbook as main means of school study process.

The authors consider science-based provisions on the expected learning outcomes in terms of representing in textbooks the ability to develop key reading skills that are fundamental to a number of key competencies of the person necessary for successful academic and continuing professional activities (communicative competence, media literacy, information competence, cognitive competence, etc.).

The authors conducted investigation in which 283 students of 5 and 9 forms participated in the study, in order to find out the state of formation of readers' skills, which are formed mainly in the process of studying theoretical information and system of tasks of school textbooks during the school study process. The general results of the investigation are as follows. The difficulties in comparing, analyzing and interpreting information presented in the form of multiple text by various ways of its fixation, as well as the definition of thematic sentences bearing semantic load are revealed. It was easier for students to find information for conclusions, if it did not require additional operations, in particular the synthesis of messages from a certain set of polycodal texts. Also, difficulties were found in the process of analyzing circuits, diagrams, and graphs that did not repeat the information in the verbal text, but were only thematically associated with it and had an independent character. Students' ability to search in the text the information is formed better than the ability to analyze it, make reasoned conclusions and express their attitude to the messages. Such results testify to the students' superficial understanding of texts while reading and displaying phenomena such as «information surfing», «clapping perception».

In accordance with these results and in the aspect of the tasks of forming literacy among students as one of the basic elements of key competencies, authors propose possible ways of improving the textbooks in the areas of: the method of presentation of theoretical material, the selection of texts (both theoretical and task texts), the system of tasks, compositionally-graphical modeling, convergence.

Keywords: textbook; key skills; reader literacy; media literacy; polysemiotic text; convergence.